

# शास्त्री-सत्रार्द्धपरीक्षापाठ्यक्रमः (नियमितच्छात्राणां कृते)

पञ्चमसत्रार्द्धः

2016-17



महर्षिपाणिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयः

देवासमार्गः, उज्जयिनी (म.प्र.) 456010

दूरभाषः- (0734) 2526044, दूरप्रैषः- (0734) 2524845

अणुसङ्केतः - [regpsvmp@rediffmail.com](mailto:regpsvmp@rediffmail.com), अन्तर्जालपुटम् - [www.mpsvujain.org](http://www.mpsvujain.org)

**शास्त्री/ बी.ए.(प्राच्यम्) परीक्षा**  
**पञ्चमसत्रार्द्धम्**  
**प्रश्नपत्रम् - प्रथमम्**  
**विषयः – आधारपाठ्यक्रमः**  
**(भाषा कौशल एवं संचार साधन)**

**पूर्णाङ्कः 100**

<b>इकाई-1</b>		<b>14</b>
	1. भारतीय संस्कृति	2. भारतीय समाज व्यवस्था
	2. सभ्यता एवं संस्कार	4. वैश्विक चेतना
	5. समन्वयीकरण (भारतीय एवं अंतर्राष्ट्रीय संदर्भ में)	
<b>इकाई-2</b>		<b>14</b>
	1. धर्म	2. न्याय
	2. दर्शन	3. नीति
	5. साहित्य	
<b>इकाई-3</b>		<b>14</b>
	1. संचार साधन : सम्पर्क के नए क्षितिज	2. समाचार पत्र
	2. भारतीय प्रेस परिषद	4. रेडियो
	5. दूरदर्शन	
<b>इकाई-4</b>		<b>14</b>
	1. सिनेमा	2. रंगमंच
	2. संगीत	3. चित्र, मूर्ति, स्थापत्य कला
	5. शिल्प कला	
<b>इकाई-5</b>		<b>14</b>
	1. कम्प्यूटर	2. रंगमंच
	2. संगीत	3. चित्र, मूर्ति, स्थापत्य कला
	5. शिल्प कला	

---

**संदर्भ पुस्तक**— मध्यप्रदेश हिन्दी ग्रंथ अकादमी, भोपाल द्वारा प्रकाशित पुस्तक

**पाठ्यग्रंथ :**

1. अर्थगौरवम् – म.प्र. हिन्दी ग्रन्थ अकादमी, भोपाल
2. नवस्पन्द – म.प्र. हिन्दी ग्रन्थ अकादमी, भोपाल

**अंक विभाजन** - सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 2X 5 = 10
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 5 = 25
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 10 X 5 = 50
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् = 15

## शास्त्री/ बी.ए.(प्राच्यम्) परीक्षा

### पञ्चमसत्रार्द्धम्

### प्रश्नपत्रम् - द्वितीयम्

पूर्णाङ्कः 50

### विषयः — आधारपाठ्यक्रमः

### (बेसिक्स ऑफ कम्प्यूटर तथा इंफोरमेशन टेक्नॉलाजी-1)

#### इकाई-1 कम्प्यूटर ऑर्गनाइजेशन का परिचय-1

07

कम्प्यूटर का इतिहास, कम्प्यूटर सिस्टम विचारधारा, विशेषताएं, योग्यता एवं सीमाएं, कम्प्यूटर की पीढ़ियां, पी. सी. के प्रकार, डेस्कटाप के प्रकार, लेपटाप के प्रकार, नोटबुक, वर्कस्टेशन आदि की विशेषताएं।

#### इकाई-2 कम्प्यूटर ऑर्गनाइजेशन का परिचय-1

07

कम्प्यूटर सिस्टम के आधार उपकरण, कंट्रोल यूनिट, ए.एल.यू. इनपुट/आउटपुट फंक्शन और विशेषताएँ, मेमोरी रेम, रोम, ईपी रोम, पी रोम, और अन्य प्रकार की मेमोरी।

#### इकाई-3 इनपुट तथा आउटपुट डिवाइसेस :

07

**इनपुट डिवाइस :** कीबोर्ड, माउस, ट्रैकबॉल, जॉयस्टिक, डिजिटलईजिंग टेबलेट, स्केनर्स, डिजिटलकेमरा, एमआईसीआर, ओसीआर, ओएमआर, बार कोड रीडर, आवाज को पहचानने वाला, लाइट पेन, टच स्क्रीन।

**आउटपुट डिवाइस :** मॉनीटर की विशेषताएं एवं मॉनीटर के प्रकार, वीडियो स्टैंडर्ड **VGA, SVGA, XGA, LCD** स्क्रीन आदि, प्रिंटेर्स, डेजी व्हील, डॉट मैट्रिक्स, इंकजेट, लेजर, लाईन प्रिंटर, प्लॉटर, साउंड कार्ड्स एवं स्पीकर्स।

#### इकाई-4 स्टोरेज डिवाइसेस :

07

स्टोरेज फंडामेंटल्स प्राइमरी विरुद्ध भिन्न स्टोरेज डिवाइसेस मेग्नेटिक टेप, कार्टेज टेप, डाटा ड्राइव्स, हार्ड डिस्क ड्राइव्स, फ्लॉपी डिस्कस, सी.डी. वी.सी.डी., सी.डी.-आर.डब्ल्यू, जीप ड्राइव, डी.वी.डी., डी.वी.डी., डी.वी.डी.-आर. डब्ल्यू।

#### इकाई-5 ऑपरेटिंग सिस्टम का परिचय-

07

ऑपरेटिंग सिस्टम का परिचय, उसके लक्षण एवं प्रकार, डॉस एवं विन्डोज का मूल कमांड।

ऑपरेटिंग सिस्टम : डिस्क ऑपरेटिंग सिस्टम (**DOS**), परिचय, इतिहास एवं वर्जन्स ऑफ डॉस।

#### डॉस बेसिक्स -

फिजीकल स्ट्रक्चर ऑफ डिस्क, ड्राइव नेम, फेट, फाईल एवं डायरेक्ट्री स्ट्रक्चर एवं नेमिंग नियम, बूटिंग प्रक्रिया, डॉस सिस्टम फाईल्स।

डॉस कमाण्ड्स-

- आंतरिक कमाण्ड्स DIR, MD, CD, RD, Copy, DEL, REN, VOL, DATE, CLS, PATH, TYPE आदि।
- बाह्य कमाण्ड्स CHKDSK, SCOPE, PRINT, DISKCOPY, DOSKEY, TREE, MOVE, LABEL, APPEND, FORMAT, SORT, FDISK, BACKUP, MODE, ATTRIB HELP SYS आदि।

निर्धारित पाठ्य पुस्तक - 'हिन्दी भाषा संरचना' हिन्दी ग्रन्थ अकादमी म.प्र. द्वारा प्रकाशित।

अंक विभाजन- सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

शास्त्री/ बी.ए.(प्राच्यम्) परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
प्रश्नपत्रम् - तृतीयम्  
विषयः - अनिवार्य संस्कृतम्  
वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः

पूर्णाङ्कः 50

एककः 1	वैदिकसंहिताः	07
	(संहितापरिचयः - ऋक् यजुः साम अथर्व च)	
एककः 2	ब्राह्मणाः आरण्यकानि च	07
	(ब्राह्मण-आरण्यकग्रन्थानां प्रतिपाद्यविषयः,परिचयश्च)	
एककः 3	उपनिषदः	07
	(उपनिषदां परिचयः,)	
एककः 4	वेदा िनि	07
	(वेदा िनाम् परिचयः, महत्त्व	
एककः 5	पुराणेतिहासः	07
	(पुराणस्यार्थः, पुराणलक्षणम्, पुराणानां परिचयः,महत्त्व	

अनुशासितग्रन्थाः— 1 संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास — डॉ. कपिलदेव द्विवेदी  
2 संस्कृतसाहित्येतिहासः — आचार्यलोकमणिः दहालउपाध्याय  
3 वैदिक साहित्य और संस्कृति — डॉ. बलदेव उपाध्याय  
प्राप्तिस्थानम् — चौखम्भा विद्याभवन वाराणसी, उ.प्र.

अंक विभाजन- सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे शुक्लयजुर्वेदः  
प्रश्नपत्रम्-चतुर्थम्

पूर्णाङ्कः 50

विषयः — महीधरभाष्यम्, शतपथब्राह्मणञ्च

(क) शुक्लयजुर्वेदसंहितायाः महीधरभाष्यम् (08-09 अध्यायपर्यन्तम्)

एककः-1.	अष्टमोऽध्यायः (01-30 मन्त्रपर्यन्तम्)	07
एककः-2.	अष्टमोऽध्यायः (31-63 मन्त्रपर्यन्तम्)	07
एककः-3.	नवमोऽध्यायः	07

(ख) शतपथब्राह्मणम् — सायणभाष्यसहितम् (प्रथमकाण्डस्य प्रथमोऽध्यायः)

एककः-4.	01-02 ब्राह्मणपर्यन्तम्	07
एककः-5.	03-04 ब्राह्मणपर्यन्तम्	07

---

सहायकग्रन्थाः

1. शुक्लयजुर्वेदसंहिता(महीधरभाष्यम्), जगदीशलाल शास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली
2. शतपथब्राह्मणम्, युगलकिशोर मिश्र, सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय, वाराणसी

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे शुक्लयजुर्वेदः  
प्रश्नपत्रम्-पञ्चमम्

पूर्णाङ्कः 50

विषयः – प्रातिशाख्यम्, पिंगलछन्दःसूत्रं च

(क) शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् (01-02 अध्यायपर्यन्तम्)

एककः-1.	प्रथमोऽध्यायः (01-80 सूत्रपर्यन्तम्)	07
एककः-2.	प्रथमोऽध्यायः (81-169 सूत्रपर्यन्तम्)	07
एककः-3.	द्वितीयोऽध्यायः	07

(ख) पिंगलछन्दःसूत्रम्

एककः-4.	01-02 अध्यायपर्यन्तम्	07
एककः-5.	03 अध्यायतः अवसानपर्यन्तम्	07

सहायकग्रन्थाः

1. वाजसनेयिप्रातिशाख्यम्, वीरेन्द्र कुमार वर्मा, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली
2. पिंगलछन्दःसूत्रम्, अयोध्यानाथसान्यालशर्मा, चौखम्बा संस्कृत सीरीज, वाराणसी

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे शुक्लयजुर्वेदः  
प्रश्नपत्रम्-षष्ठम्

पूर्णाङ्कः 50

विषयः – निरुक्तम्, अर्थसंग्रहश्च

(क) महर्षियास्काचार्यप्रणीतनिरुक्तम् दुर्गवृत्तिसहितम् (07-08 अध्यायपर्यन्तम्)

एककः-1.	सप्तमोऽध्यायः(01-03 पादपर्यन्तम्)	07
एककः-2.	सप्तमोऽध्यायः(04-07 पादपर्यन्तम्)	07
एककः-3.	अष्टमोऽध्यायः	07

(ख) अर्थसंग्रहः (पूर्वार्द्धम्)

एककः-4.	आदितः प्रयोगविधिपर्यन्तम्	07
एककः-5.	क्रमस्वरूपतः परिसंख्यान्तभागः	07

सहायकग्रन्थाः

1. निरुक्तम्, पं छज्जूराम शास्त्री, मेहरचन्द्र लक्ष्मणदास, दिल्ली
2. अर्थसंग्रहः, सत्यप्रकाश शर्मा, साहित्यभण्डार, मेरठ

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे नव्यव्याकरणम्  
प्रश्नपत्रम्-चतुर्थम्  
विषयः - परिभाषेन्दुशेखरः

पूर्णाङ्कः 50

(आदितः उत्तरपदाधिकार इति परिभाषसूत्रपर्यन्तम्)

एककः 1	व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्ति, रित्यतः अनेकान्ताः अनुबन्धाः परिभाषापर्यन्तम् । 07
एककः 2	'एकान्ता अनुबन्धा' इत्यतः 'नानबन्धकृतमसारुप्यम्' इति परिभाषापर्यन्तम् । 07
एककः 3	'उभयगतिरिहभवति' इत्यतः यत्रानेकविधमान्तर्यम् इति परिभाषापर्यन्तम् । 07
एककः 4	'अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्ये' त्यतः 'भाव्यमानेनसवर्णानां ग्रहण ने'तिपर्यन्तम् । 07
एककः 5	'भाव्यमानोप्युकार सवर्णान् गृह्णाति' इत्यतः'उत्तरपदाधिकारे' इतिपरिभाषा- पर्यन्तम् । 07

सन्दर्भग्रन्थाः

1. परिभाषेन्दुशेखरः (श्री विश्वनाथ मिश्र) चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
2. परिभाषेन्दुशेखरः''(श्री विश्वनाथ मिश्र)वाणी विलास प्रकाशन, वाराणसी ।

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15



शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे नव्यव्याकरणम्  
प्रश्नपत्रम्-पञ्चमम्  
विषयः - परिभाषेन्दुशेखरः

पूर्णाङ्कः 50

(स्त्रीप्रत्यये चानुप्सर्जने'इति परिभाषातः नाजानन्तर्ये' इतिपरिभाषापर्यन्तम्)

एककः 1	'स्त्री प्रत्यये चानुपसर्जने' इति परिभाषातः 'व्यपदेशिवदेकस्मिनि' ति परिभाषा— पर्यन्तम् ।	07
एककः 2	'ग्रहणवताप्रतिपदिकेने' तिपरिभाषातः 'सर्वे विधयश्छन्दसि विकल्प्यन्ते'इति परिभाषान्तम् ।	07
एककः 3	'प्रकृतिवदनुकरण'मित्यतः 'पुनः प्रस विज्ञानादि'ति परिभाषापर्यन्तम् ।	07
एककः 4	'सकृद्गतौ विप्रतिषेधे' इत्यतः 'शब्दान्तरात् प्राप्नुवतः' इति परिभाषापर्यन्तम् ।	07
एककः 5	'लक्षणान्तरेण प्राप्नुवनि' तिपरिभाषातः 'नाजानन्तर्ये' इति परिभाषापर्यन्तम् ।	07

सन्दर्भग्रन्थाः

1. परिभाषेन्दुशेखरः (श्री विश्वनाथ मिश्र) चौखम्बा सुरभारती प्रका'न, वाराणसी ।

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे नव्यव्याकरणम्  
प्रश्नपत्रम्-षष्ठम्  
लघुशब्देन्दुशेखरः  
(आदितः वान्तो यि प्रत्यये इति सूत्रान्तम्)

पूर्णाङ्कः 50

एककः 1	म लाचरणतः आद्योच्चारणमिति यावत् ।	07
एककः 2	ऊकालोऽञ्जस्वेत्यतः 'येन विधस्तदन्तस्ये'ति सूत्रपर्यन्तम् ।	07
एककः 3	'विरामोऽवसानमि'त्यतः परिभाषाप्रकरणपर्यन्तम् ।	07
एककः 4	'स्यादिति कार्यशब्दवाद' इत्यतः 'अचः परस्मिन्' इति सूत्रव्याख्यापर्यन्तम् ।	07
एककः 5	'स्थानिभूतादजि'त्यतः 'वान्तो यि प्रत्यये इति सूत्रपर्यन्तम् ।	07

सन्दर्भग्रन्थाः

1. परिभाषेन्दुशेखरः (श्री वैकुण्ठनाथ शास्त्री) चौखम्बा सुरभारती प्रका'न, वाराणसी ।

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे फलितज्योतिषम्  
प्रश्नपत्रम्-चतुर्थम्  
विषयः — भावफलविवेचनम्

पूर्णाङ्कः 50

**भावकुतूहलम्**

एककः 1. प्रथमद्वितीयाध्यायौ	07
एककः 2. तृतीयचतुर्थाध्यायाः	07
एककः 3. पञ्चमषष्ठाध्यायौ	07
एककः 4. सप्तमाष्टमाध्यायौ	07
एककः 5. नवमाध्यायः	07

**सन्दर्भग्रन्थः —**

1. भावकुतूहलम्, व्याख्या. — डॉ. हरिशङ्करपाठकः, चौखम्भा सुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी।

**साहाय्यग्रन्थः —**

1. भावप्रकाशः, व्या. डॉ. सत्येन्द्रमिश्रः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।
2. सचित्र सामुद्रिकरहस्यम्, कालकाप्रसादः, ज्योतिषप्रकाशनम्, वाराणसी (उ.प्र.)।

**अङ्कविभागः -**

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे फलितज्योतिषम्  
प्रश्नपत्रम्-पञ्चमम्  
विषयः - जैमिनिसूत्रम्

पूर्णाङ्कः 50

जैमिनिसूत्रम्

एककः 1. प्रथमाध्यायस्य प्रथमपादः	07
एककः 2. प्रथमाध्यायस्य द्वितीयपादः	07
एककः 3. प्रथमाध्यायस्य तृतीयचतुर्थपादौ	07
एककः 4. द्वितीयाध्यायस्य प्रथमद्वितीयपादौ	07
एककः 5. द्वितीयाध्यायस्य तृतीयचतुर्थपादौ	07

सन्दर्भग्रन्थः —

1. जैमिनिसूत्रम्, व्या- पं.सीतारामशर्मा, चौखम्भा विद्याभवनम्, वाराणसी।

साहाय्यग्रन्थाः —

1. जैमिनिसूत्रम्, व्या- डॉ. सुरेशचन्द्रमिश्रः, रंजन पब्लिकेशन, 16, अंसारी रोड, दरियागंज, नवदेहली।
2. जैमिनिसूत्रम्, संस्कृतव्याख्या, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम् (मा.वि.वि.) (मुक्तस्वाध्यायपीठम्) नवदेहली।

अङ्कविभागः -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे फलितज्योतिषम्  
प्रश्नपत्रम्-षष्ठम्  
विषयः - होराशास्त्रम्

पूर्णाङ्कः 50

बृहज्जातकम् (भट्टोत्पलीटीकासहितम्)

एककः 1. प्रथमद्वितीतृतीयाध्यायाः	07
एककः 2. चतुर्थपञ्चमाध्यायाः	07
एककः 3. षष्ठसप्ताष्टमाध्यायाः	07
एककः 4. नवमदशैकादशाध्यायाः	07
एककः 5. द्वादशत्रयोदशचतुर्दशाध्यायाः	07

सन्दर्भग्रन्थः —

1. बृहज्जातकम्, व्या- पं. केदारदत्तजोशी, भट्टोत्पली टीका, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।

साहाय्यग्रन्थाः —

1. बृहज्जातकम्, डॉ. रामचन्द्रपाठकः, चौखम्भा प्रकाशनम्, वाराणसी।

अङ्कविभागः -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे सिद्धान्तज्योतिषम्  
प्रश्नपत्रम्-चतुर्थम्  
विषयः — करणगणितम्

पूर्णाङ्कः 50

ग्रहलाघवम् (आदितः पञ्चतारास्पष्टीकरणपर्यन्तम्)

एककः 1. मध्यमाधिकारे आदितः 08 श्लोकपर्यन्तम्	07
एककः 2. मध्यमाधिकारे 09 श्लोकतः समाप्तिपर्यन्तम्	07
एककः 3. रविचन्द्रस्पष्टाधिकारः	07
एककः 4. पञ्चतारास्पष्टाधिकारे 10 श्लोकपर्यन्तम्	07
एककः 5. पञ्चतारास्पष्टाधिकारे 11 श्लोकतः समाप्तिपर्यन्तम्	07

सन्दर्भग्रन्थाः-

1. ग्रहलाघवम्, श्री केदारदत्त जोशी, मोतीलाल बनारसीदास प्रकाशन, वाराणसी।

अङ्कविभागः -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे सिद्धान्तज्योतिषम्  
प्रश्नपत्रम्-पञ्चमम्  
विषयः — सूर्यसिद्धान्तः

पूर्णाङ्कः 50

**सूर्यसिद्धान्तः (मध्यमाधिकार-स्पष्टाधिकारौ)**

एककः 1. मध्यमाधिकारे आदितः 35 श्लोकपर्यन्तम्	07
एककः 2. मध्यमाधिकारे 36 श्लोकतः समाप्तिपर्यन्तम्	07
एककः 3. स्पष्टाधिकारे आदितः 27 श्लोकपर्यन्तम्	07
एककः 4. स्पष्टाधिकारे 28 तः 49 श्लोकपर्यन्तम्	07
एककः 5. स्पष्टाधिकारे 50 श्लोकतः समाप्तिपर्यन्तम्	07

**सन्दर्भग्रन्थः —**

1. सूर्यसिद्धान्तः, कपिलेश्वरशास्त्री, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी, 221001।

**साहाय्यग्रन्थाः —**

1. सूर्यसिद्धान्तः, प्रो. रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी, 221001।

**अङ्कविभागः -**

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे सिद्धान्तज्योतिषम्  
प्रश्नपत्रम्-षष्ठम्  
विषयः — सूर्यसिद्धान्तः

पूर्णाङ्कः 50

सूर्यसिद्धान्तः (त्रिप्रश्नाधिकारतः सूर्यग्रहणाधिकारपर्यन्तम्)

एककः 1. त्रिप्रश्नाधिकारे आदितः 16 श्लोकपर्यन्तम्	07
एककः 2. त्रिप्रश्नाधिकारः 17 तः 36 श्लोकपर्यन्तम्	07
एककः 3. त्रिप्रश्नाधिकारे 37 तः समाप्तिपर्यन्तम्	07
एककः 4. चन्द्रग्रहणाधिकारः	07
एककः 5. सूर्यग्रहणाधिकारः	07

सन्दर्भग्रन्थः —

1. सूर्यसिद्धान्तः, कपिलेश्वरशास्त्री, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी, 221001।

साहाय्यग्रन्थाः —

1. सूर्यसिद्धान्तः, प्रो. रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी, 221001।

अङ्कविभागः -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15



शास्त्री/बी.ए.(संस्कृतप्राच्यम्) परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे साहित्यम्  
प्रश्नपत्रम् - चतुर्थम्  
विषयः - काव्यम् (शिशुपालवधम्)

पूर्णाङ्कः 50

एककः 1 – शिशुपालवधम् (प्रथमसर्गस्य आदितः 35 पद्यानि)	07
एककः 2 – शिशुपालवधम् (प्रथमसर्गस्य 36 तः समाप्तिं यावत्)	07
एककः 3 – शिशुपालवधम् (द्वितीयसर्गस्य 1–60 पद्यानि)	07
एककः 4 – शिशुपालवधम् (द्वितीयसर्गस्य 61–तः समाप्तिं यावत्)	07
एककः 5 – उपर्युक्तपाठ्यांशतः समालोचनात्मकप्रश्नः	07

अनुशंसितग्रन्थः –

शिशुपालवधम्	– माघः (संस्कृतहिन्दीव्याख्योपेतम्)
प्राप्तिस्थानम्	– चौखम्भाविद्याभवन वाराणसी उ.प्र.

अ विभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

1 बहुविकल्पीयप्रश्नाः	1 × 4 =	4
2 लघूत्तरीयप्रश्नाः	2 × 4 =	8
3 दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	4 × 4 =	16
4 प चमैककतःसमालोचनात्मकप्रश्नः	1 × 7 =	7
आन्तरिक मूल्यांकनम्		15

शास्त्री/बी.ए.(संस्कृतप्राच्यम्)परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे साहित्यम्  
प्रश्नपत्रम् - पञ्चमम्  
विषयः - काव्यशास्त्रम्

पूर्णाङ्कः 50

एककः 1 – काव्यप्रकाशः – (प्रथमोल्लासः)	07
एककः 2 – काव्यप्रकाशः – (द्वितीयोल्लासः लक्षणानिरूपणपर्यन्तम्)	07
एककः 3 – काव्यप्रकाशः – (द्वितीयोल्लासः लक्षणाभेदात्समाप्तिं यावत्)	07
एककः 4 – काव्यप्रकाशः – (तृतीयोल्लासः)	07
एककः 5 – काव्यप्रकाशः – (चतुर्थोल्लासः आरम्भतः (सू.44) रसभेदोल्लेखपर्यन्तम्)	07

अनुशंसितग्रन्थः –

- 1 काव्यप्रकाशः – मम्मटः (संस्कृतहिन्दीव्याख्योपेतम्)  
प्राप्तिस्थानम् – चौखम्भाविद्याभवन वाराणसी उ.प्र.

अ विभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

शास्त्री परीक्षा  
पञ्चमसत्रार्द्धम्  
कवर्गे साहित्यम्  
प्रश्नपत्रम् - षष्ठम्  
विषयः - चम्पूकाव्यम् (नलचम्पूः)

पूर्णाङ्कः 50

एककः १ – नलचम्पूः (प्रथमोच्छ्वासः १ तः ३२ पद्यानि)	09
एककः १ – नलचम्पूः (प्रथमोच्छ्वासः ३३ तः समाप्तिं यावत्)	09
एककः ३ – नलचम्पूः (द्वितीयोच्छ्वासः १ तः १८ पद्यानि )	09
एककः ४ – नलचम्पूः (द्वितीयोच्छ्वासः १६ तः समाप्तिं यावत्)	09
एककः ५ – उपर्युक्त पाठ्यांशतः समालोचनात्मकप्रश्नः	09

अनुशंसितग्रन्थः –

नलचम्पू – त्रिविक्रमभट्टः (संस्कृतहिन्दीव्याख्योपेतम्)

प्राप्तिस्थानम् – चौखम्भाविद्याभवन वाराणसी उ.प्र.

अ विभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

१ बहुविकल्पीयप्रश्नाः	१ × ४ =	४
२ लघूत्तरीयप्रश्नाः	२ × ४ =	८
३ दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	४ × ४ =	१६
४ प चमैककतःसमालोचनात्मकप्रश्नः	१ × ७ =	७
आन्तरिक मूल्यांकनम्		१५

**शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा**  
**पञ्चमसत्रार्द्धम्**  
**खवर्गे समाजशास्त्रम्**  
**प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्**  
**(समाजशास्त्र के विचारों का आधार)**

**पूर्णाङ्कः 100**

<b>इकाई-1</b>	(अ) अगस्ट काम्टे	–	प्रत्यक्षवाद, विज्ञानों का संस्तरण, तीन स्तरो का नियम	
	(ब) इमाइल दुर्खीम	–	सामाजिक तथ्य ,आत्महत्या के सिद्धान्त ,धर्म का सिद्धान्त, श्रम विभाजन ,पुनर्जागरण	14
<b>इकाई-2</b>	(अ) मेक्स बेबर	–	आदर्श प्रारूप, सामाजिक क्रिया का सिद्धान्त, सत्ता का सिद्धान्त	
	(ब) टेलकॉट पारसन्स	–	सामाजिक क्रिया का सिद्धान्त, ए.जी.आई.एल. प्रारूप ,व्यक्तित्व व्यवस्था	
	(स) कार्ल मार्क्स	–	द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद, वर्ग संघर्ष, सामाजिक परिवर्तन	14
<b>इकाई-3</b>	(अ) आर.के. मर्टन	–	प्रकार्यवाद का सिद्धान्त ,मध्य अभिसीमा का सिद्धान्त ,संदर्भ समूह	
	(ब) विल्फ्रेडो पेरेटो	–	अभिजात वर्ग का परिभ्रमण, अवशिष्ट चालक एवं भ्रांततर्क	14
<b>इकाई-4</b>	(अ) महात्मा गांधी	–	अहिंसा, सत्याग्रह, संरक्षकता	
	(ब) राधाकमल मुकजी	–	मूल्यों का समाजशास्त्र	
	(स) बाबा साहेब भीमराव अम्बेडकर	–	सामाजिक न्याय	14
<b>इकाई-5</b>	(अ) एम.एन.श्रीनिवास	–	संस्कृतिकरण, पश्चिमीकरण, लौकिकीकरण	14
	(ब) ए.आर.देसाई	–	भारत में राष्ट्रवाद का उदय	

सन्दर्भ ग्रन्थ –

अंक विभाजन- सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	2X 5 = 10
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	4 X 5 = 20
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	8 X 5 = 40
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		30

शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा

पञ्चमसत्रार्द्धम्

खवर्गे हिन्दीसाहित्यम्

प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्

पूर्णाङ्कः 100

विषयः - प्रयोजनमूलक हिन्दी

- इकाई—1 प्रयोजनमूलक हिन्दी :- आषय एवं स्वरूप, कामकाजी हिन्दी का तात्पर्य एवं विविध आयाम। वर्ड प्रोसेसिंग, डाटा प्रोसेसिंग, फॉट प्रबंधन। हिन्दी के अधुनातन सॉफ्टवेयर टूल। 14
- इकाई—2 पत्राचार :- कार्यालयीन पत्र, व्यावसायिक पत्र, व्यावहारिक पत्र। प्रारूपण, टिप्पण संक्षेपण, पल्लवन। 14
- इकाई—3 अनुवाद —स्वरूप एवं प्रक्रिया, कार्यालयीन, वैज्ञानिक, तकनीकी, वाणिज्यिकीय, विधिक आशु अनुवाद, पारिभाषिक शब्दावली। 14
- इकाई—4 पत्रकारिता : स्वरूप एवं समाचार लेखन। प्रिंट मीडिया, इलेक्ट्रॉनिक मीडिया, फीचर लेखन, पृष्ठ सज्जा एवं प्रस्तुतिकरण। 14
- इकाई—5 प्रमुख संचार माध्यम : प्रेस, रेडियो, टीवी, फिल्म, वीडियो तथा इंटरनेट। 14

निर्धारित पुस्तक : "प्रयोजनमूलक हिन्दी" मध्यप्रदेश हिन्दी ग्रन्थ अकादमी भोपाल से प्रकाशित।

निर्धारित पाठ्य पुस्तक – 'हिन्दी भाषा संरचना' हिन्दी ग्रन्थ अकादमी म.प्र. द्वारा प्रकाशित।

अंक विभाजन - सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 2X 5 = 10
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 4 X 5 = 20
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 8 X 5 = 40
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 30

शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा

पञ्चमसत्रार्द्धम्

खवर्गे राजनीतिविज्ञानम्

प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्

(भारत एवं अन्तर्राष्ट्रीय संबंध)

पूर्णाङ्कः 100

इकाई—1.	14
1945 के पश्चात अन्तर्राष्ट्रीय राजनीति : गुट निरपेक्षता, शीतयुद्ध, देतॉत एवं नवषीत युद्ध	
इकाई—2	14
परमाणु शस्त्रीकरण एवं निःषस्त्रीकरण : एन.पी.टी., सी.टी.बी.टी.,स्टार्ट एवं पी.इन.ई	
इकाई—3	14
भारतीय विदेश नीति : सिद्धांत एवं निर्धारक, दक्षेस, आसियान एवं यूरोपीय संघ	
इकाई—4	14
भारत एवं विदेश संबंध : अमेरीका, रूस, चीन एवं पाकिस्तान	
इकाई—5	14
भारत एवं संयुक्त राष्ट्र : गैट, आतंकवाद, मानव अधिकार, पर्यावरण	

---

सन्दर्भ ग्रन्थ —

अंक विभाजन-सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 2X 5 = 10
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 4 X 5 = 20
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 8 X 5 = 40
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 30

## शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा

### पञ्चमसत्रार्द्धम्

### खवर्गे अर्थशास्त्रम्

### प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्

पूर्णाङ्कः 100

### (विकास एवं पर्यावरण का अर्थशास्त्र—प्रथम)

- इकाई-1** आर्थिक वृद्धि और विकास को प्रभावित करने वाले कारक—पूँजी, श्रम और प्रौद्योगिकी, विकास के मॉडल: हैरॉड 14  
व डोमर – संतुलन की अस्थिरता, नव प्रतिष्ठित वृद्धि, प्रादर्श—सोलो तथा श्रीमती जॉन रॉबिन्सन का वृद्धि  
प्रादर्श, प्रौद्योगिकी प्रगति, समतित व असमतित तकनीकी प्रगति हिव्स तथा हैरॉड की तकनीकी प्रगति, करके  
सीखना, विकास का उत्पादन फलन दृष्टिकोण।
- इकाई-2** विकास और अल्प विकास, अल्पविकास का दीर्घकालीकरण, निर्धनता—सापेक्ष तथा निरपेक्ष, विकास अंतराल का 14  
मापन, प्रति व्यक्ति आय, आय और धन की असमानता, मानव विकास सूचकांक और जीवन गुणवत्ता के अन्य सूचकांक,  
मानव संसाधन विकास—जनसंख्या समस्या और जनसंख्या वृद्धि के प्रतिरूप, जनांकिकीय संक्रमण का सिद्धान्त,  
जनसंख्या, गरीबी और पर्यावरण।
- इकाई-3 विकास के सिद्धांत – 14**  
विकास के प्रतिष्ठित सिद्धांत, कार्ल मार्क्स का विकास सिद्धान्त, सामाजिक परिवर्तन का सिद्धान्त, पूंजीवादी विकास के  
अपरिवर्तनीय नियम, पूंजीवादी संकट, शुम्पीटर और पूंजीवादी विकास, वृद्धि और विकास के आंशिक सिद्धान्त –  
निर्धनता का दुष्चक्र, न्यूनतम क्रांतिक प्रयास, निम्न आय सन्तुलन जाल, द्वैतवाद: तकनीकी, व्यावहारिक और  
सामाजिक।
- इकाई-4** विकासशील देशों में निवेश मापदण्डों की आवश्यकता— वर्तमान बनाम भावी विकास, वैकल्पिक निवेश मानदंड, लागत 14  
लाभ, विकासशील देशों में मौद्रिक व राजकोषीय नीति की भूमिका, बाह्य संसाधन, प्रत्यक्ष विदेशी निवेश,  
सहायता बनाम व्यापार, प्रौद्योगिकी अन्तर्प्रवाह, बहुराष्ट्रीय कंपनियों की विकासशील देशों में गतिविधियां  
नियोजन—नियोजन की आवश्यकता प्रजातान्त्रिक, विकेन्द्रीकृत नियोजन, सूक्ष्म स्तरीय नियोजन, भारतीय नियोजन  
मॉडल की समीक्षा।
- इकाई-5** पर्यावरण—अर्थव्यवस्था, श्रृंखला, आवश्यकता और विलासिता के रूप में पर्यावरण, जनसंख्या— पर्यावरण 14  
श्रृंखला, पर्यावरण उपयोग और पर्यावरण विघटन के रूप में आवंटन की समस्या, पर्यावरणीय वस्तुओं की  
बाजार विफलता, सामान्य समस्याएं, पर्यावरण समस्या का सम्पत्ति दृष्टिकोण, पर्यावरण के नुकसान का  
मूल्यांकन, भूमि, पानी, हवा और वन, प्रदूषण में कमी, नियन्त्रण और रोकथाम, विकासशील देशों में नीति  
उपकरणों के चुनाव, पर्यावरण कानून, सतत विकास के संकेतक।

सन्दर्भ ग्रन्थ –

1. आर्थिक विकास और स्वातंत्र्य – आमर्त्यसेन (रामप्रसाद एण्ड सन्स पुस्तक प्रकाशन)
2. भारतीय अर्थव्यवस्था – मिश्रा एवं पुरी (रामप्रसाद एण्ड सन्स पुस्तक प्रकाशन)
3. भारत में आर्थिक पर्यावरण – ओ.पी. शर्मा (रामप्रसाद एण्ड सन्स पुस्तक प्रकाशन)
4. अर्थशास्त्र – डॉ. बी.सी. सिन्हा (साहित्य भवन प्रकाशन, आगरा)
5. भारतीय अर्थव्यवस्था – डॉ. चतुर्भु मांमोरिया (साहित्य भवन प्रकाशन, आगरा)

अंक विभाजन - सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा -

- |                         |   |            |
|-------------------------|---|------------|
| 1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः   | = | 2X 5 = 10  |
| 2. लघुत्तरीयप्रश्नाः    | = | 4 X 5 = 20 |
| 3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः | = | 8 X 5 = 40 |
| 4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्  |   | 30         |

शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा

पञ्चमसत्रार्द्धम्

खवर्गे इतिहासः

प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्

पूर्णाङ्कः 100

इकाई-1

इकाई-2

इकाई-3

इकाई-4

इकाई-5

---

सन्दर्भ ग्रन्थ -

अंक विभाजन - सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा -

- |                         |   |            |
|-------------------------|---|------------|
| 5. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः   | = | 2X 5 = 10  |
| 6. लघूत्तरीयप्रश्नाः    | = | 4 X 5 = 20 |
| 7. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः | = | 8 X 5 = 40 |
| 8. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्  |   | 30         |



शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा

पञ्चमसत्रार्द्धम्

खवर्गे अंग्रेजी साहित्यम्

प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्

पूर्णाङ्कः 100

Subject – Special English (Contemporary Literature)

<b>Unit-I Poetry :</b>	<b>14</b>
T.S. Eliot : The Love Song of J. Alfred Prufrock	
W.B. Yeats : Lake Isle of Innisfree, Prayer for My Daughter	
<b>Unit-II Poetry :</b>	<b>14</b>
Philip Larkin : At Grass, The Whitsun Weddings	
Sylvia Plath : Daddy, Morning Song	
<b>Unit-III Drama :</b>	<b>14</b>
R.N.Tagore : Post Office	
Tennessee Williams: A Street Car Named Desire	
<b>Unit-IV Prose :</b>	<b>14</b>
APJ Abdul Kalam : 'Patriotism beyond Politics and Religion' from The Ignited	
Minds (Penguin Books)	
Amartya Sen : 'Tagore and His India' from The Argumentative Indian by Amartya Sen (Penguin Books).	
<b>Unit-V Short Stories :</b>	<b>14</b>
Ruskin Bond : The Kite Maker	
Jhumpa Lahiri : The Interpreter of Maladies(Only the First Story )	

---

**Prescribed Books :** English Language and Indian Culture, published by M.P. Hindi Granth Academy.

अंक विभाजन- सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 2X 5 = 10
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 4 X 5 = 20
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः= 8 X 5 = 40
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 30

# शास्त्री-सत्रार्थपरीक्षापाठ्यक्रमः (नियमितच्छात्राणां कृते)

षष्ठसत्रार्थः

2016-17



महर्षिपाणिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयः

देवासमार्गः, उज्जयिनी (म.प्र.) 456010

दूरभाषः- (0734) 2526044, दूरप्रेषः- (0734) 2524845

अणुसङ्केतः - [regpsvtmp@rediffmail.com](mailto:regpsvtmp@rediffmail.com), अन्तर्जालपुटम् - [www.mpsvvujain.org](http://www.mpsvvujain.org)

शास्त्री/ बी.ए.(प्राच्यम्) परीक्षा

षष्ठसत्रार्द्धम्

प्रश्नपत्रम् - प्रथमम्

पूर्णाङ्कः 100

विषयः – आधारपाठ्यक्रमः

विषयः - English Language and Aspects of Development

**Particulars**

<b>Unit-1</b>		14
1. William Wordsworth:	“The World is Too Much With Us”	
2. K. Aludiapillai:	“Communication Education and Information Technology”	
3.	Democratic Decentralisation	
4. S.C. Dubey:	“Basic Quality of Life”	
5. Sister Nivedita:	“The Judgment seat of Vikramaditya”	
6. Juliun Huxley:	“War as a Biological Phenomenon”	
7. Robert Frost:	“Stopping by Woods on a Snowy Evening”	
8. Ruskin Bond:	“The Cherry Tree”	
<b>Unit-2</b>	Short Essay of about 250-300 words.	14
<b>Unit-3</b>	Translation of a Short passage from Hindi to English.	14
<b>Unit-4</b>	Unseen Passage .	14
<b>Unit-5</b>	Language Skills ( Verb, Speech, Preposition, Article):	14
	One-word substitution, homonyms, homophones, words that confuse, Punctuation. Idoms	

Reference Book : 1. Kamal oxford essays and letters - Kamal Prakashn.  
2. Upkais learn to write correct English - Dr. B.B. Jain  
Upkar Prakashan, Aagra

**Scheme of Marks**

1. Essay type answer (Based on Text) (निबंधात्मक प्रश्न), Four to be asked two to be attempted.	10 * 2 =	20
2. Short essay (लघुनिबंध) Three to be Asked one to be.	01 * 20 =	20
3. Precis writing (सारांश लेख)	01 * 10 =	10
4. Comprehension a Unseen Passage. (अपठित गद्यांश)	02 * 05 =	10
5. Grammar ( Verb, Speech, Preposition, Article)	=	10
C.C.E. (आन्तरिक मूल्यांकन)	=	30

## शास्त्री/ बी.ए.(प्राच्यम्) परीक्षा

### षष्ठसत्रार्द्धम्

### प्रश्नपत्रम् - द्वितीयम्

पूर्णाङ्कः 50

### विषयः — आधारपाठ्यक्रमः

### (बेसिक्स ऑफ कम्प्युटर तथा इंफोरमेशन टेक्नॉलाजी-2)

**इकाई-1 वर्ड प्रोसेसिंग का परिचय** — एम.एस.वर्ड : फीचर्स, क्रीएटिंग, सेविंग एवं ओपनिंग मल्टी डाक्यूमेंट विंडोस, एडिटिंग टेक्स्ट, सिलेक्टिंग, इंसर्टिंग, डिलिटिंग टेक्स्ट। प्रीव्यूविंग डॉक्यूमेंट्स, प्रिंटिंग डाक्यूमेंट्स फ्राम दि स्टेण्डर्ड टूलबार, प्रिंट डाक्यूमेंट फ्राम दि स्टेण्डर्ड टूलबार, डॉक्यूमेंट्सको मीनू द्वारा प्रिंट करना, थ्रिकिंग ए डॉक्यूमेंट इन ए फाइल पूज, पूजों को कम करना। फारमेटिंग डॉक्यूमेंट्स : पैराग्राफ फारमेट, अलाइनिंग टेक्स्ट एंड पैराग्राफ, बार्डर एवं हेडर्स एवं फुटर्सस, मल्टीपल कॉलम्स।

07

### इकाई-2 एक्सेल का परिचय

07

एक्सेल एण्ड वर्कशीट— वर्कशीट का आधार, वर्कशीट बनाना, वर्कशीट में डाटा इन्टर करना, हेडिंग इंफॉर्मेशन, डाटा, टेक्स्ट डेट, अल्फान्यूमेरिक, वेल्यूज, सेविंग और वर्कशीट छोड़ना। पहले बनी हुई वर्कशीट को खोलना तथा चलाना। टूलबार, मीनू और की बोर्ड के शार्टकट। एक एवं अनेक वर्कशीट पर काम करना, कॉपी, रिनेमिंग, मूविंग, एडिंग एंड डिलीटिंग, एन्ट्रीज को कॉपी तथा विभिन्न वर्कशीट में ले जाना। फार्मूला एवं सेल रिफ्रेसिंग के साथ काम करना। ऑटोसम, फार्मूला को कॉपी करना, एक्सल्यूट एंड रिलेटिव एड्रेसिंग।

### इकाई-3 पॉवर पाईंट का परिचय — 1

07

फीचर्स एंड विभिन्न वर्जन्स

प्रेजेंटेशन तैयार करना, स्लाइड मास्टर एवं टेम्प्लेट इन वेरियस कलर स्कीम।

- पॉवर पाईंट के भिन्न व्यूस के साथ काम करना एवं पॉवर पाईंट के मेन्यू।
- स्लाईड्स के साथ काम करना, नये स्लाईड तैयार करना एवं मूव करना, कॉपी करना, डिलीट करना, डुप्लीकेट स्लाईड तैयार करना, ले-आउटिंग करना, जूम इन और आउट करना।
- एडिटिंग एवं फॉरमेटिंग टेक्स्ट : अलाइनमेंट, एडिटिंग, इंसर्टिंग, डिलीटिंग, सिलेक्टिंग, फॉरमेटिंग ऑफ टेक्स्ट, फार्मेटिंग एवं रिफ्लेस टेक्स्ट।

### इकाई-4 पॉवर पाईंट का परिचय — 2

07

बुलेट्स, फुटर, पैराग्राफ, फारमेटिंग, स्पेल चेकिंग।

- प्रिंटिंग प्रेसेंटेशन, प्रिंट स्लाईड्स, नोट्स, हेण्डआउट एवं आउटलाइन्स।
- इंसर्टिंग आब्जेक्ट्स, ड्राईंग एवं इंसर्टिंग आब्जेक्ट्स क्लिप आर्ट पिक्चर्स एवं चार्ट्स का प्रयोग करना।
- स्लाईड्स सोर्टर, स्लाईड ट्रांसिशन के प्रभाव एवं अन्य एनिमेशन प्रभाव।
- प्रेजेंटिंग शोमिकिंग स्टेण्ड अलोन प्रेजेंटेशन, पेक एवं गो विजार्ड।

### इकाई-5 इंटरनेट परिचय —

07

इवोल्यूशन, प्रोटोकाल, विचारधारा, इंटरनेट, इंटरनेट, डायल अप कलेक्टिविटी, लीज्ड लाईन, वीएसटी, ब्रॉड बेण्ड, यू.आर.एल्लस, डोमेन नेम्स, पोर्टल्स, ई-मेल, पॉप एवं वेब बेस्ड ई-मेल, बेसिक्स ऑफ सेन्डिंग एवं रिसीविंग, ई-मेल्लस, ई-मेल एवं इण्टरनेट एथिक्स, कम्प्युटर वायरस, एंटीवायरस साफ्टवेयर, वेब ब्राउसर।

निर्धारित पाठ्य पुस्तक — हिन्दी ग्रन्थ अकादमी म.प्र. द्वारा प्रकाशित।

अंक विभाजन- सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

शास्त्री/ बी.ए.(प्राच्यम्) परीक्षा

षष्ठसत्रार्द्धम्

प्रश्नपत्रम् - तृतीयम्

विषयः - अनिवार्यसंस्कृतम्  
(लौकिकसंस्कृतसाहित्येतिहासः)

पूर्णाङ्कः 50

एककः 1	रामायणम् महाभारतं च रामायणमहाभारतयोः रचनाकालः, संक्षिप्तपरिचयः सांस्कृतिकमहत्त्वञ्च	07
एककः 2	महाकाव्यानि कवयश्च (महाकाव्यलक्षणम् महाकविपरिचयः - कालिदासः, अश्वघोषः, भारविः, माघः, श्रीहर्षः, भट्टिःश्च ।)	07
एककः 3	नाट्यानि नाटककाराश्च (प्रमुखनाटककाराणां परिचयः- भासः, शूद्रकः कालिदासः, विशाखदत्तः, हर्षः, भट्टनारायणः, भवभूतिः अश्वघोषश्च ।)	07
एककः 4	गद्य-चम्पूकाव्यानि कवयश्च (प्रमुखगद्यकाराणां परिचयः- दण्डी सुबन्धः बाणभट्टश्च प्रमुखचम्पूकाराणां परिचयः- त्रिविक्रमभट्टः, सोमदेवसूरिः, भोजराजः)	07
एककः 5	गीतिकाव्यानि कथासाहित्यं च (प्रमुखगीतिकाव्यकाराः - कालिदासः, भर्तृहरिः, जयदेवः, अमरुकः, जगन्नाथः प्रमुखकथासाहित्यानि - प चतन्त्रम्, हितोपदेशः, बृहत्कथामंजरी, कथासरित्सागरश्च)	07

अनुशासितग्रन्थाः-

1. संस्कृतसाहित्येतिहासः	-	लोकमणि दाहालः
2. संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास	-	कपिलदेव द्विवेदी
3. संस्कृत साहित्य का इतिहास प्राप्तिस्थानम्	-	डॉ. बलदेव उपाध्याय चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी, उ.प्र.

अंकविभाजनम् - प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे शुक्लयजुर्वेदः  
प्रश्नपत्रम्-चतुर्थम्

पूर्णाङ्कः 50

विषयः — महीधरभाष्यम्, शतपथब्राह्मणञ्च

(क) शुक्लयजुर्वेदसंहितायाः महीधरभाष्यम् (10–12 अध्यायपर्यन्तम्)

एककः—1.	दशमोऽध्यायः	07
एककः—2.	एकादशोऽध्यायः	07
एककः—3.	द्वादशोऽध्यायः	07

(ख) शतपथब्राह्मणम् — सायणभाष्यसहितम् (प्रथमकाण्डस्य 02–03 अध्यायपर्यन्तम्)

एककः—4.	द्वितीयोऽध्यायः	07
एककः—5.	तृतीयोऽध्यायः	07

---

सहायकग्रन्थाः

1. शुक्लयजुर्वेदसंहिता(महीधरभाष्यम्), जगदीशलाल शास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली
2. शतपथब्राह्मणम्, युगलकिशोर मिश्र, सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय, वाराणसी

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः —

5. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
6. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
7. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
8. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे शुक्लयजुर्वेदः  
प्रश्नपत्रम्-पञ्चमम्

पूर्णाङ्कः 50

विषयः — प्रातिशाख्यम्, प्रतिज्ञापरिशिष्टं च

(क) शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् (03-08 अध्यायपर्यन्तम्)

एककः-1.	03-04 अध्यायपर्यन्तम्	07
एककः-2.	पंचमोऽध्यायः	07
एककः-3.	षष्ठोऽध्यायः	07
एककः-4.	07-08 अध्यायपर्यन्तम्	07

(ख) प्रतिज्ञापरिशिष्टम् (सभाष्यम्)

एककः-5.	आदितः अवसानपर्यन्तम्	07
---------	----------------------	----

सहायकग्रन्थाः

1. वाजसनेयिप्रातिशाख्यम्, वीरेन्द्र कुमार वर्मा, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली
2. प्रतिज्ञापरिशिष्टम्, कुबेरनाथपाठक, वाराणसी

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे शुक्लयजुर्वेदः  
प्रश्नपत्रम्-षष्ठम्

पूर्णाङ्कः 50

विषयः – निरुक्तम्, अर्थसंग्रहश्च

(क) महर्षियास्काचार्यप्रणीतनिरुक्तम् दुर्गवृत्तिसहितम् (09–12 अध्यायपर्यन्तम्)

एककः-1. 09-10 अध्यायपर्यन्तम् 07

एककः-2. एकादशोऽध्यायः 07

एककः-3. द्वादशोऽध्यायः 07

(ख) अर्थसंग्रहः (उत्तरार्द्धम्)

एककः-4. नामधेयतः निषेधमीमांसापर्यन्तम् 07

एककः-5. अर्थवादमीमांसा 07

सहायकग्रन्थाः

1. निरुक्तम्, पं छज्जूराम शास्त्री, मेहरचन्द्र लक्ष्मणदास, दिल्ली

2. अर्थसंग्रहः, सत्यप्रकाश शर्मा, साहित्यभण्डार, मेरठ

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

- |                         |   |            |
|-------------------------|---|------------|
| 1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः   | = | 5 X 1 = 5  |
| 2. लघूत्तरीयप्रश्नाः    | = | 5 X 2 = 10 |
| 3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः | = | 5 X 4 = 20 |
| 4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्  |   | 15         |



शास्त्री परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे नव्यव्याकरणम्  
प्रश्नपत्रम्-चतुर्थम्

पूर्णाङ्कः 50

विषयः – परिभाषेन्दुशेखरः

(अन्तर न्नपिविधी'निति सन्नियोगे'ति परिभाषापर्यन्तः)

एककः 1	'अन्तरंगान्नापि विधीनि'ति परिभाषातः 'अकृतव्यूहा' इति परिभाषापर्यन्तम्।	07
एककः 2	'अन्तरंगादपिअपवादा'वित्यतः अनन्तरस्य विधिर्वे'ति परिभाषापर्यन्तम्।	07
एककः 3	'पूर्वं ह्यवादा अभिनिविशन्त' इत्यतः उभयनिर्देशे पंचमी'तिपरिभाषापर्यन्तम्।	07
एककः 4	'प्रतिपदिकग्रहण' इत्यतः 'बहुब्रीहौ तद्गुणे' ति परिभाषापर्यन्तम्।	07
एककः 5	'चानुकृष्टं नोत्तरत्रे' त्यतः 'सन्नियोगशिष्टानामि'ति परिभाषापर्यन्तम्।	07

सन्दर्भग्रन्थाः

1. परिभाषेन्दुशेखरः (श्री विश्वनाथ मिश्र) चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे नव्यव्याकरणम्  
प्रश्नपत्रम्-पञ्चमम्  
विषयः — परिभाषेन्दुशेखरः

पूर्णाङ्कः 50

(ताच्छीलिकेऽणि'ति अर्धमात्रालाघवेने'ति परिभाषान्तः)

- एककः 1 'ताच्छीलिकेऽणि' ति परिभाषातः प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्ते'ति परिभाषापर्यन्तम् । 07
- एककः 2 'विधौ परिभाषेपतिष्ठते' इति परिभाषातः' सामान्यातिदेशेविशेषानि'ति परिभाषापर्यन्तम् । 07
- एककः 3 'प्रत्ययाप्रत्यायो' रितिपरिभाषातः' प्रत्येकं वाक्यं परिसमाप्ति'रिति परिभाषापर्यन्तम् । 07
- एककः 4 'क्वचित्समुदायेऽपि' इत्यतः 'ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्रे'ति परिभाषापर्यन्तम् । 07
- एककः 5 'पूर्वत्रासिद्धमद्वित्वे' इति परिभाषातः 'अर्धमात्रालाघवेने'ति' परिभाषापर्यन्तम् । 07

सन्दर्भग्रन्थाः

1. परिभाषेन्दुशेखरः (श्री विश्वनाथ मिश्र) चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः —

- |                         |   |            |
|-------------------------|---|------------|
| 1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः   | = | 5 X 1 = 5  |
| 2. लघूत्तरीयप्रश्नाः    | = | 5 X 2 = 10 |
| 3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः | = | 5 X 4 = 20 |
| 4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्  |   | 15         |

शास्त्री परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे नव्यव्याकरणम्  
प्रश्नपत्रम्-षष्ठम्

पूर्णाङ्कः 50

विषयः — लघुशब्देन्दुशेखरः

(धातोस्तन्निमित्तस्ये' ति सूत्रतः 'सोऽचिलोपेचेत्कार्ये'तिसूत्रपर्यन्तम्)

एककः 1	'धातोस्तन्निमित्तस्ये'त्यतः 'अन्तादिवच्चे'ति सूत्रपर्यन्तम् ।	07
एककः 2	'अचोऽन्त्यादिटी'ति सूत्रतः 'निपात एकाजनाडि'तिसूत्रव्याख्यापर्यन्तम् ।	07
एककः 3:	'उञ्' इति सूत्रतः 'नश्छव्यप्रशानि'तिसूत्रपर्यन्तम् ।	07
एककः 4	'डमो ह्रस्वादिचि' इति सूत्रतः 'भो भगो अघो'इति सूत्रपर्यन्तम् ।	07
एककः 5	'व्योर्लघुप्रयत्नतरः' इति सूत्रतः 'सोऽचिलोपेचेत्पदे'ति सूत्रव्याख्यापर्यन्तम् ।	07

सन्दर्भग्रन्थाः

1. लघुशब्देन्दुशेखरः (श्री वैकुण्ठनाथ शास्त्री) चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।

अंकविभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे फलितज्योतिषम्  
प्रश्नपत्रम्-चतुर्थम्  
विषयः — भावफलविवेचनम्

पूर्णाङ्कः 50

भावकुतूहलम्

एककः 1. दशमाध्यायः	07
एककः 2. एकादशद्वादशाध्यायौ	07
एककः 3. त्रयोदशचतुर्दशाध्यायौ	07
एककः 4. पञ्चदशाध्यायः	07
एककः 5. षोडशसप्तदशाध्यायौ	07

सन्दर्भग्रन्थः —

1. भावकुतूहलम्, व्याख्या. — डॉ. हरिशङ्करपाठकः, चौखम्भा सुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी।

साहाय्यग्रन्थः —

1. भावप्रकाशः, व्या. डॉ. सत्येन्द्रमिश्रः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।
2. सचित्र सामुद्रिकरहस्यम्, कालकाप्रसादः, ज्योतिषप्रकाशनम्, वाराणसी (उ.प्र.)।

अङ्कविभागः -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

शास्त्री परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे फलितज्योतिषम्  
प्रश्नपत्रम्-पञ्चमम्  
विषयः – जातकशास्त्रम्

पूर्णाङ्कः 50

जातकालङ्कारः

एककः 1. संज्ञाध्यायः	07
एककः 2. भावाध्यायः	07
एककः 3. योगाध्यायः	07
एककः 4. विषकन्यायुर्दायाध्यायौ	07
एककः 5. वैपरीत्यस्थभावफलवंशाध्यायौ	07

सन्दर्भग्रन्थाः-

1. जातकालङ्कारः, व्या- डॉ. सत्येन्द्रमिश्रः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।

साहाय्यग्रन्थाः –

1. जातकालङ्कारः, व्या- संस्कृतव्याख्या, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम् (मुक्तस्वाध्यायपीठम्) नवदेहली।

अङ्कविभागः -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे फलितज्योतिषम्  
प्रश्नपत्रम्-षष्ठम्  
विषयः — होराशास्त्रम्

पूर्णाङ्कः 50

बृहज्जातकम् (भट्टोत्पलीटीकासहितम्)

एककः 1. पञ्चदशाध्यायतः सप्तदशाध्यायपर्यन्तम्	07
एककः 2. अष्टादशाध्यायतः विंशत्यध्यायपर्यन्तम्	07
एककः 3. एकविंशत्यध्यायतः त्रयोविंशत्यध्यायपर्यन्तम्	07
एककः 4. चतुर्विंशत्यध्यायतः षड्विंशाध्यायपर्यन्तम्	07
एककः 5. सप्तविंशाध्यायतः समाप्तिपर्यन्तम्	07

सन्दर्भग्रन्थः —

1. बृहज्जातकम्, व्या- पं. केदारदत्तजोशी, भट्टोत्पली टीका, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।

साहाय्यग्रन्थाः —

2. बृहज्जातकम्, डॉ. रामचन्द्रपाठकः, चौखम्भा प्रकाशनम्, वाराणसी।

अङ्कविभागः -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

**शास्त्री परीक्षा**  
**षष्ठसत्रार्द्धम्**  
**कवर्गे सिद्धान्तज्योतिषम्**  
**प्रश्नपत्रम्- चतुर्थम्** **पूर्णाङ्कः 50**  
**विषयः — कुण्डलीगणितम्**

<b>भारतीयकुण्डलीविज्ञानम्, भागः - 1 (आदितः उच्चरश्मिचक्रपर्यन्तम्)</b>	
एककः 1. पञ्चाङ्गप्रकरणम्	07
एककः 2. कुण्डलीविधानप्रकरणे चरखण्डानयनपर्यन्तम्	07
एककः 3. लङ्कोदयमानतः विंशोपकबलानयनपर्यन्तम्	07
एककः 4. षड्वर्गविचारतः षड्वर्गकोष्ठकपर्यन्तम्	07
एककः 5. नैसर्गिकमैत्रीविचारतः उच्चरश्मिचक्रपर्यन्तम्	07

**सन्दर्भग्रन्थः —**

1. भारतीयकुण्डलीविज्ञानम्, मीठालाल हिम्मतराम ओझा, देवर्षि प्रकाशनम्, डी. 3/40, मीरघाट, वाराणसी, 221001।

**साहाय्यग्रन्थाः —**

1. ताजिकनीलकण्ठी, व्या- पं. गङ्गाधरमिश्रः, चौखम्भा अमरभारती प्रकाशनम्, गोपालमन्दिर लेन, वाराणसी, 221001।
2. ताजिकनीलकण्ठी, व्या. पं. सीताराम झा, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।
3. ताजिकनीलकण्ठी, सम्पा. प्रो. हंसधरझा, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम् (मुक्तस्वाध्यायपीठम्) नवदेहली।

**अङ्कविभागः -**

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

<b>शास्त्री परीक्षा</b> <b>षष्ठसत्रार्द्धम्</b> <b>कवर्गे सिद्धान्तज्योतिषम्</b> <b>प्रश्नपत्रम्- पञ्चमम्</b> <b>विषयः — सूर्यसिद्धान्तः</b> <b>सूर्यसिद्धान्तः, (छेद्यकाधिकारतः पाताधिकारपर्यन्तम्)</b>	<b>पूर्णाङ्कः 50</b>
---	----------------------

एककः 1. छेद्यकाधिकारः	07
एककः 2. ग्रहयुत्यधिकारः	07
एककः 3. भग्रहयुत्यधिकारः	07
एककः 4. उदयास्ताधिकारः चन्द्रश्रृङ्गोन्नत्यधिकारश्च	07
एककः 5. पाताधिकारः	07

**सन्दर्भग्रन्थः —**

1. सूर्यसिद्धान्तः, कपिलेश्वरशास्त्री, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी, 221001।

**साहाय्यग्रन्थाः —**

1. सूर्यसिद्धान्तः, प्रो. रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी, 221001।

**अङ्कविभागः -**

- |                         |   |            |
|-------------------------|---|------------|
| 1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः   | = | 5 X 1 = 5  |
| 2. लघूत्तरीयप्रश्नाः    | = | 5 X 2 = 10 |
| 3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः | = | 5 X 4 = 20 |
| 4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्  |   | 15         |



शास्त्री परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे सिद्धान्तज्योतिषम्  
प्रश्नपत्रम्- षष्ठम्  
विषयः — सूर्यसिद्धान्तः

पूर्णाङ्कः 50

सूर्यसिद्धान्तः, (भूगोलाध्यायतः समाप्तिपर्यन्तम्)	
एककः 1. भूगोलाध्याये आदितः 31 श्लोकपर्यन्तम्	07
एककः 2. भूगोलाध्याये 32 तः 62 श्लोकपर्यन्तम्	07
एककः 3. भूगोलाध्याये 63 श्लोकतः समाप्तिपर्यन्तम्	07
एककः 4. ज्यौतिषोपनिषदध्यायः	07
एककः 5. मानाध्यायः	07

---

सन्दर्भग्रन्थः —

1. सूर्यसिद्धान्तः, कपिलेश्वरशास्त्री, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी, 221001।

साहाय्यग्रन्थाः —

1. सूर्यसिद्धान्तः, प्रो. रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशनम्,  
वाराणसी, 221001।

अङ्कविभागः -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः	=	5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	=	5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम्		15

शास्त्री/ बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे साहित्यम्  
प्रश्नपत्रम् - चतुर्थम्  
विषयः - काव्यम् (शिशुपालवधम्)

पूर्णाङ्कः 50

एककः 1 – शिशुपालवधम् (चतुर्थसर्गे 1–35 पद्यानि)	07
एककः 2 – शिशुपालवधम् (चतुर्थसर्गे 36 तः समाप्तिं यावत्)	07
एककः 3 – शिशुपालवधम् (प चमसर्गे 1–15 पद्यानि)	07
एककः 4 – शिशुपालवधम् (प चमसर्गे 36 तः समाप्तिं यावत्)	07
एककः 5 – उपर्युक्तपाठ्यांशतः समालोचनात्मकप्रश्नाः	07

---

अनुशंसितग्रन्थः –

1. शिशुपालवधम् (माघः) (संस्कृतहिन्दीव्याख्योपेतम्) चौखम्भाविद्याभवन वाराणसी उ.प्र.

अ विभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

शास्त्री/ बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे साहित्यम्  
प्रश्नपत्रम् - पञ्चमम्  
विषयः - काव्यशास्त्रम् (काव्यप्रकाशः)

पूर्णाङ्कः 50

एककः 1 – काव्यप्रकाशः – (चतुर्थोल्लासः—शान्तरसविवेचनात् उभयशक्त्युत्थध्वनिभेदपर्यन्तम्)	07
एककः 2 – काव्यप्रकाशः – (चतुर्थोल्लासः—ध्वनेः अष्टादशभेदविवेचनात् समाप्तिं यावत्)	07
एककः 3 – काव्यप्रकाशः – (प चमोल्लासः आरम्भतः भट्टलोल्लटस्य मतखण्डनपर्यन्तम्)	07
एककः 4 – काव्यप्रकाशः – (पचमोल्लासः ततः समाप्तियावत्)	07
एककः 5 – काव्यप्रकाशः – (षष्ठोल्लासः)	07

अनुशंसितग्रन्थः –

काव्यप्रकाश (मम्मटः) (संस्कृतहिन्दीव्याख्योपेतम्) चौखम्भाविद्याभवन वाराणसी उ.प्र.

अ विभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

शास्त्री/ बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा  
षष्ठसत्रार्द्धम्  
कवर्गे साहित्यम्  
प्रश्नपत्रम् - षष्ठम्  
विषयः - गद्यसाहित्यम् (हर्षचरितम्)

पूर्णाङ्कः 50

एककः 1 – हर्षचरितम् – प्रथमोच्छ्वासः (आदितः सरस्वत्याः मर्त्यलोकागमनकथापर्यन्तो भागः)	07
एककः 2 – हर्षचरितम् – प्रथमोच्छ्वासः (ततः समाप्तिं यावत्)	07
एककः 3 – हर्षचरितम् – द्वितीयोच्छ्वासः (आदितः बाणेनकृतं दर्पशातदर्शनकथापर्यन्तम्)	07
एककः 4 – हर्षचरितम् – द्वितीयोच्छ्वासः (ततः समाप्तिं यावत् )	07
एककः 5 – उपर्युक्त पाठ्यांशतः समालोचनात्मकप्रश्नाः	07

---

अनुशंसितग्रन्थः –

- हर्षचरितम् – बाणभट्टः (संस्कृतहिन्दीव्याख्योपेतम्)  
प्राप्तिस्थानम् – चौखम्भाविद्याभवन वाराणसी उ.प्र.

अ विभाजनम्

प्रत्येकमेककतः अधोलिखितव्यवस्थानुसारं प्रश्नाः भवेयुः –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 5 X 1 = 5
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 2 = 10
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 5 X 4 = 20
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 15

## शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा

### षष्ठसत्रार्द्धम्

#### खवर्गे इतिहासः

#### प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्

पूर्णाङ्कः 100

भारत का इतिहास सन् - 1858 से 1950 ई. (राष्ट्रीय आन्दोलन के विशेष सन्दर्भ में)

#### इकाई - 1

14

महारानी विक्टोरिया की घोषणा तथा 1858 का अधिनियम, 1861 भारतीय कौंसिल अधिनियम, लार्ड लिटन और लार्ड रिपन का आन्तरिक प्रशासन, राजनैतिक संगठन तथा भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस।

#### इकाई - 2

14

लार्ड कर्जन तथा बंगाल का विभाजन, स्वदेशी आंदोलन, उदारवादी, उग्रवादी तथा क्रान्तिकारी, 1909 का अधिनियम, लखनऊ समझौता, रौलट एक्ट, जलियांवाला बाग हत्याकांड, सन् 1919 का भारत सरकार का अधिनियम, तथा द्वैध शासन।

#### इकाई - 3

14

गोंधी युग - खिलाफत तथा असहयोग आन्दोलन, स्वराज्य दल, साईमन कमीशन, लाहौर कांग्रेस, सविनय अवज्ञा आन्दोलन, गोलमेज सम्मेलन, 1935 का भारत सरकार अधिनियम तथा प्रांतीय स्वायत्तता, भारत छोड़ो आन्दोलन।

#### इकाई - 4

14

क्रिप्स मिशन, शिमला सम्मेलन, केबिनेट किशन, सुभाष चन्द्र बोस एवं आजाद हिन्द फौज, सांप्रदायिक राजनीति एवं भारत का विभाजन, भारतीय स्वाधीनता अधिनियम 1947, रियासतों का विलीनीकरण, भारतीय संविधान की प्रमुख विशेषताएँ।

#### इकाई - 5

14

भारतीय कृषि-ब्रिटिश अकालनीति, उपनिवेशवादी अर्थव्यवस्था का स्वरूप, ब्रिटिश अर्थनीति और भारत का आर्थिक शोषण, आधुनिक उद्योगों का उदय, व्यापार तथा वाणिज्य का विस्तार, सामाजिक धार्मिक आंदोलन - आर्यसमाज, रामकृष्ण मिशन, थियोसॉफिकल सोसायटी, मुस्लिम सुधार आंदोलन, महिलाओं का उत्थान, शिक्षाका विकास, भारतीय प्रेस का विकास।

सन्दर्भ ग्रन्थ -

1. Agrawal R.C. Indian Constitutional Development and National Movement in India.
2. Argov Daniel: Moderates and Extremists in India.

अंक विभाजन - सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा -

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 2 X 5 = 10
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 4 X 5 = 20
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 8 X 5 = 40
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् = 30

## शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा

### षष्ठसत्रार्द्धम्

### खवर्गे अर्थशास्त्रम्

### प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्

(परिणात्मक विधियां)

पूर्णाङ्कः 100

इकाई—1

14

आधारभूत अवधारणायें एवं रैखिक बीजगणित, अवधारणा—चर, प्राचल, स्थिर एवं परिवर्तनशील फलन समीकरण की अवधारणाएं, समानताएं एवं असमानताएं, समीकरण का अर्थ एवं हल, य रेख्यीय युगपतसमीकरण पद्धति एवं हल, वर्णनात्मक सांख्यिकी आधारभूत अवधारणा — समग्र, न्यायदर्श, प्राचल, आवृत्तिवितरण की आधारभूत अवधारणाएं, संचयी आवृत्ति, समंको का रंखाचीय प्रस्तुतिकरण।

इकाई—2

14

केन्द्रीय प्रवृत्ति का मापन — माध्य, माध्यिका, भूयिष्टिक, ज्यामितीय माध्य, हरात्मक माध्य, विचलन के मापन — विस्तार, माध्य विचलन, प्रमाप विचलन, विचलन गुणांक, चतुर्थक विचलन।

इकाई—3

14

सहसम्बन्ध: कार्ल पियर्सन का सहसम्बन्ध गुणांक एवं स्पियरमेन का कोटि अन्तर सहसम्बन्ध गुणांक, गुण—संबंध, प्रतीपगमन, विश्लेषण, द्विचलीय प्रतीपगमन, समीकरण का आसंजन, प्रतीपगमन समीकरण के ढाल की व्याख्या, प्रतीपगमन गुणांक, प्रतीपगमन का उपयोग एवं अनुप्रयोग।

इकाई—4

14

काल मालिका विश्लेषण, संकल्पना और घटक, योगात्मक और गुणात्मक प्रादर्श काल मालिका के विघटन, के एल्गोरिथम, चल माध्य की विधियाँ, सूचकांक की अवधारणाएं, लेस्पियर, पाशे और फिशर के सूचकांक, सूचकांकों के निर्माणकी समस्या और सीमाएं।

इकाई—5

14

प्रायिकता: संकल्पना, प्रायिकता के नियम (योग और गुणन) सशर्त प्रायिकता, द्विपद वितरण, संकल्पना, अनुसंधान के प्रकार, उपकल्पना, अनुसंधान प्रतिवेदन, प्राथमिक एवं द्वितीयक समंकों के स्रोत, प्रश्नावली और अनुसूची का विकास, अच्छी प्रश्नावली के अभिलक्षण।

निर्धारित पाठ्य पुस्तक — हिन्दी ग्रन्थ अकादमी म.प्र. द्वारा प्रकाशित।

अंक विभाजन - सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 2X 5 = 10
2. लघुत्तरीयप्रश्नाः = 4 X 5 = 20
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 8 X 5 = 40
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 30

शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा

षष्ठसत्रार्द्धम्

खवर्गे राजनीतिविज्ञानम्

प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्

(लोक प्रशासन)

पूर्णाङ्कः 100

इकाई—1

14

लोक प्रशासनः अर्थ, प्रकृति एवं क्षेत्र, विकास, लोक एवं निजी प्रशासन, नवीन लोक प्रशासन।

इकाई—2

14

संगठन के सिद्धान्त, सूत्र एवं मंत्रणा अभिकरण, मुख्य कार्यपालिका, प्रजातांत्रिकरण एवं लोक प्रशासन।

इकाई—3

14

कार्मिक प्रशासनः भर्ती, प्रशिक्षण, पदोन्नति, संघ लोक सेवा आयोग, विवादों का समाधान, ओ एवं एम।

इकाई—4

14

वित्तीय प्रशासन : बजट, लेखा एवं अंकेक्षण, विधायी नियंत्रण, वित्त आयोग।

इकाई—5

14

विकास प्रशासन : विकास प्रशासन के विभिन्न उपागम, नौकरशाही की भूमिका, पंचायती राज संस्थाओं की भूमिका, लोकपाल एवं लोकायुक्त।

---

निर्धारित पाठ्य पुस्तक — हिन्दी ग्रन्थ अकादमी म.प्र. द्वारा प्रकाशित।

अंक विभाजन-सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 2X 5 = 10
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 4 X 5 = 20
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 8 X 5 = 40
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 30

शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा

षष्ठसत्रार्द्धम्

खवर्गे समाजशास्त्रम्

प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्

(सामाजिक अनुसंधान विधि)

पूर्णाङ्कः 100

इकाई—1

14

सामाजिक अनुसंधान — अर्थ, महत्व एवं विशेषताएं, वैज्ञानिक शोध के प्रमुख चरण, शोध प्रारूप, सामाजिक सर्वेक्षण, तथ्य, अवधारणा एवं सिद्धान्त।

सामाजिक सर्वेक्षण — अर्थ, परिभाषा, वि'षयताएं, उद्दे'य एवं प्रकार।

इकाई—2

14

1. अनुसंधान की विकास पद्धति — वैज्ञानिक पद्धति, वैयक्तिक अध्ययन, सांख्यिकीय पद्धति, प्रयोगात्म पद्धति, निदर्शन पद्धति,
2. सर्वेक्षण की योजनाएं — तथ्य संकलन के प्रकार, साक्षात्कार, अनुसूची, प्रश्नावली, अवलोकन।

इकाई—3

14

1. अनुमापन प्रविधियां एवं अभिवृत्ति मापन — अनुमापन के प्रकार, अभिवृत्ति मापन, प्रक्षेपीय प्रविधि, अंतर्वस्तु विश्लेषण।
2. तथ्यों का वर्गीकरण — अर्थ, परिभाषा, वि'षयताएं, उद्दे'य एवं आधार।
3. तथ्यों का सारणीयन — अर्थ, परिभाषा, वि'षयताएं, उद्दे'य, सारणी, नियम, एवं सीमाएं, प्रतिवेदन लेखन।

इकाई—4

14

केन्द्रीय प्रवृत्ति का मापन — माध्य, मध्यिका, बहुलक, माध्य विचलन, प्रमाप विचलन, सहसम्बन्ध, काई वर्ग परीक्षण।

इकाई—5

14

तथ्यों का प्रस्तुतीकरण — चित्रमय एवं रेखाचित्र के माध्यम प्रस्तुति, पैमाना, समाजमिति, संगणक का उपयोग।

निर्धारित पाठ्य पुस्तक — हिन्दी ग्रन्थ अकादमी म.प्र. द्वारा प्रकाशित।

अंक विभाजन- सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा —

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 2X 5 = 10
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 4 X 5 = 20
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 8 X 5 = 40
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 30



शास्त्री / बी.ए. (प्राच्यम्) परीक्षा

षष्ठसत्रार्द्धम्

खवर्गे अंग्रेजी साहित्यम्

प्रश्नपत्रम् - सप्तमम्

पूर्णाङ्कः 100

विषयः - Special English (Indian Writing in English)

<b>Unit-I</b>	<b>14</b>
<b>Concept of Rasa in Indian Poetry:</b>	
<b>Definition, Kinds, Theory of Bhava.</b>	
<b>Unit-II Poetry:</b>	<b>14</b>
<b>R.N. Tagore : The first two songs of Geetanjali</b>	
<b>Sarojini Naidu : Krishna, Indian Weavers</b>	
<b>Unit-III Prose:</b>	<b>14</b>
<b>M.K.Gandhi : National Education</b>	
<b>J.L.Nehru : The Quest of Man, The Book of Nature from Letters from a Father to His Daughter</b>	
<b>Unit-IV Drama:</b>	<b>14</b>
<b>Girish Karnad : Hayavadana</b>	
<b>Asif Currimbhoy : Goa</b>	
<b>Unit-V Fiction:</b>	<b>14</b>
<b>R.K.Narayan : An Astrologer's Day</b>	
<b>M.R.Anand : A Pair of Moustache.</b>	

---

Prescribed Books : English Language and Indian Culture, published by M.P. Hindi Granth Academy.

अंक विभाजन- सैद्धांतिक प्रश्नपत्र में अंको का विभाजन निम्नानुसार होगा –

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः = 2X 5 = 10
2. लघूत्तरीयप्रश्नाः = 4 X 5 = 20
3. दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः = 8 X 5 = 40
4. आन्तरिकमूल्याङ्कनम् 30